

SAFAHAT
Mehmed Âkif Ersoy

MEHMED ERTUĞRUL DÜZDAĞ, 1941 yılında Bursa'da doğdu. Babası 93 Harbi göçmeni Lofçalı "Evlâd-ı Fâtihan" bir aileden, annesi Yenişehir'in yerli ahalisinden Sandıkemini Musa Kâzım Efendi'nin kerimesidir. İlkokulu, Yenişehir ve Bursa'da okudu. Haydarpaşa Lisesi'ni ve İstanbul Edebiyat Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1965). İki yıllık yedek subaylığından ve beş yıl süren öğretmenlik hayatından sonra, talebelik yıllarında başlayıp devam ettirdiği yazarlık mesleğine, tamamen intisap etti. 1959 yılından beri Türkiye'de gelişen İslâmî öğrenci ve dernek hareketlerinden başlayarak, iman hizmetlerine, fikir ve basın faaliyetlerine fiilen katıldı. Siyasete, ticarete ve memuriyete girmede. İslâmcı dinî hareketin, bağımsız bir neferi ve işçisi olarak, 1960'tan bu yana yazıları ve 1969'dan itibaren kitaplarıyla, cihad ve ibadet telakki ettiği bu yoldaki çalışmalarına hâlen devam edebilmektedir... Bkz. (biyografi.net) ve haberleşme: (duzdag@hotmail.com).

Yayınladığı Kitaplar: Tarafsız Değilim • Yakın Tarih Yazıları • Yakın Tarihin İçinden • Düşman Acımaz • Müslüman Aile • Başörtülü Melekler • Aman İrtica Olmasın • Yakın Tarihimizde Gizli Çehreler • Yakın Tarihimizde Irkçılık • Yakın Tarihimizde Dönemlik ve Dönmeler • Yakın Tarihimizde Masonluk ve Masonlar • Şeyhulislâm Ebussuud Efendi'nin Fetvalarına Göre Kanunî Devrinde Osmanlı Hayatı • Üstad Ali Ulvi Kurucu, Hatıralar (5 cilt) • Peygamber Efendimiz (Ahmed Cevdet Paşa'dan) • Buhranlarımız ve Son Eserleri (Said Halim Paşa'dan) • Ömer'in Çocukluğu (Muallim Nâci Bey'den) • Başımıza Gelenler (Erzurumlu Mehmed Ârif Bey'den) • Türk ve Arap (Çerkeşseyhi-zâde Halil Hâlid Bey'den, Osmanlıca metni ve Arapçasıyla birlikte) • Barbaros Hayreddin Paşa'nın Hatıraları (Seyyid Murâdî Reis'ten, Gazavât-ı Hayreddin Paşa) • Zağra Müftüsünün Hatıraları (Hüseyin Râci Efendi'den, Târîhçe-i Vak'a-i Zağra) • Turfanda mı, Yoksa Turfa mı? (Mehmed Murad Bey'den, millî roman) • Volkan Gazetesi (Derviş Vahdetî'den, yeni harflerle aynen neşir ve tedkik) • Dönmeler Âdeti (Ahmed Sâfi Bey'den, 140 yıllık yazma belge, aslı ile birlikte)

Mehmed Âkif Bey'e Dair Yayınları : Mehmed Âkif Ersoy • Mehmed Âkif Hakkında Araştırmalar (3 cilt) • Mehmed Âkif, Tefsir Yazıları ve Vaazları • İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif • Mehmed Âkif Ankara'da - Millî Mücadele Yılları • Üstâdım Mehmed Âkif -Muallim Mâhir İz Bey'in Hatıraları • Mehmed Âkif, Mısır Hayatı ve Kur'ân Meâli • Mehmed Âkif (Süleyman Nazif Bey'den, Osmanlıca metniyle birlikte) • Safahat (Mehmed Âkif Bey'den, Osmanlıca metniyle birlikte, karşılaştırmalı, tenkidli neşir) • Safahat, eski ve yeni harflerle muhtelif baskıları • Safahat'tan Seçmeler • Mehmed Âkif ve Tevfik Fikret Meselesi (Baban-zâde Ahmed Naim Bey'den) • Sırâtümüstakîm-Sebîlürreşâd (1908-1925, 25 cilt, 9 bin sayfa) dergisinin tamamının uzman bir heyet ile birlikte yeni harflerle ciltler halinde aynen neşri, İstanbul Bağcılar Belediyesi yayını. 1-20. ciltler yayınlandı.

MEHMED ÂKİF ERSOY

SAFAHAT

SAFAHAT'I TEŞKİL EDEN YEDİ KİTABIN
TAM METNİ İLE SAFAHAT DIŞINDA
KALMIŞ BİR KISIM ŞİİRLERİ VE ŞAİR
HAKKINDA GENİŞ BİR GİRİŞ YAZISI

Neşre Hazırlayan:
M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ

Gonca Yayın Grubu : 168
Med Kitap : 1

Kategori : Edebiyat > Şiir

Eser Adı : Safahat
Eser Sahibi : Mehmed Âkif Ersoy
Yayına Hazırlayan : M. Ertuğrul Düzdağ
ISBN : 978-605-06660-21
10. Baskı : Mart - 2021

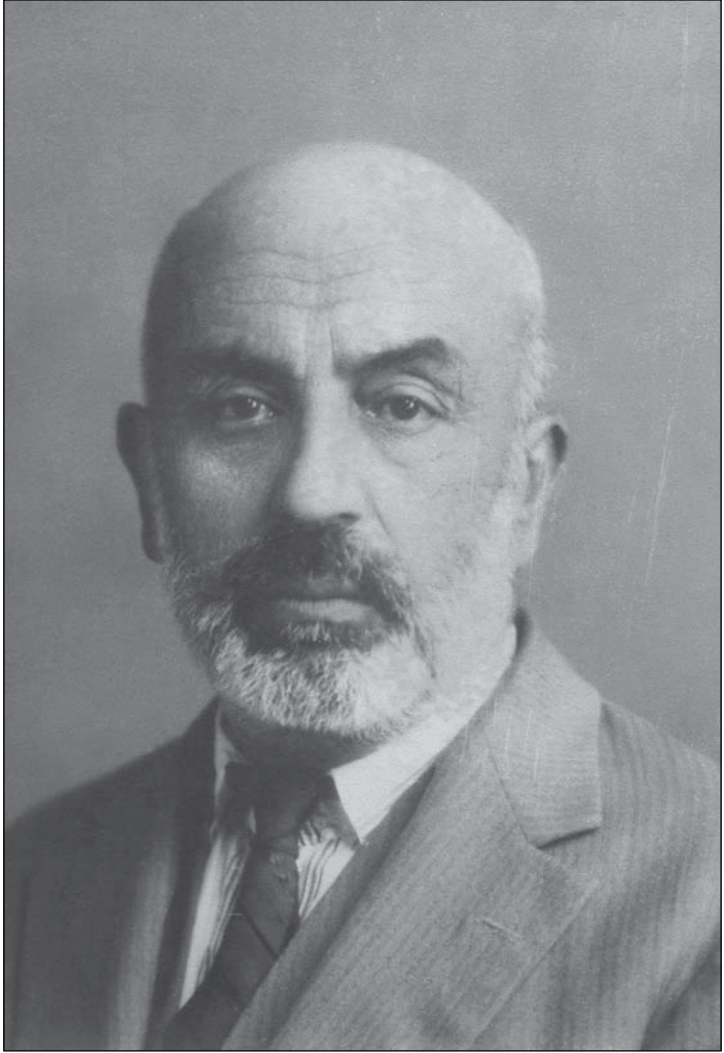
Sayfa Düzeni : İskender Türe
Kapak Tasarım : Altamira Ajans
Baskı & Cilt : Euromat Print (*Sertifika No: 35724*)

Yayıncı Künyesi

Sertifika No: 44071

Gonca Yapım Matbaacılık Yayıncılık Eğitim Hizmetleri San. ve Tic. A.Ş.
Balabanağa mah. Büyük Reşit Paşa cad. No:16/B - 13 Fatih/İstanbul
Tel: 0(212)-528-50-76
Fax: 0(212)-519-71-98
www.goncayayincilik.com
editor@goncayayincilik.com

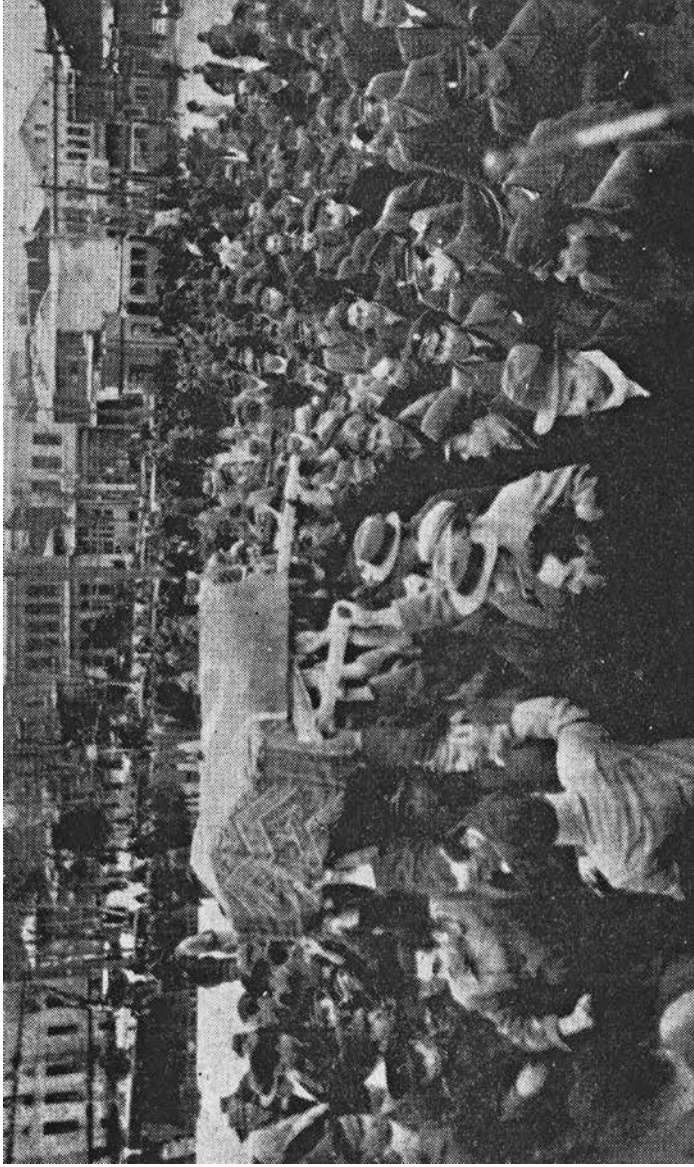
5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre; Bu eserin tüm fikri hakları Eser Sahibi'ne aittir. Mülki hakları ise özel anlaşmalı olarak Yayınevi'ne aittir. Tanıtım amaçlı alıntılar haricinde, yazılı izni alınmaksızın kullanılması veya çoğaltılması yasaktır.

Mehmed Âkif Ersoy
(1873-1936)

Mehmed Âkif Ersoy'un Ekim 1923 tarihinde, kızı Feride Hanım'a Kahire'den gönderdiği fotoğrafı.

Mehmed Âkif Ersoy'un cenaze merasimi: 28 Aralık 1936

Mehmed Âkif Ersoy'un Edirnekapısı Şehitliği'ndeki mezarı.

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	XV
------------	----

GİRİŞ

MEHMED ÂKİF ERSOY, HAYATI
ESERLERİ, SAN'ATI VE AHLÂKI

HAYATI.....	3
ESERLERİ.....	18
Düz yazıları.....	18
Şiirleri.....	20
Safahat dışında kalmış şiirleri.....	20
Safahat.....	21
ŞİİRİ VE SAN'ATI HAKKINDA.....	32
AHLÂKI, YAŞAYIŞI VE DÜŞÜNCELERİ.....	36
MEHMED ÂKİF'E DAİR HÂTİRALAR.....	40
Safahat'ın bu baskısı hakkında.....	53

SAFAHAT BİRİNCİ KİTAP

“Bana sor sevgili kârî”, sana ben söyleyeyim”.....	5
Fâtih Câmîi.....	7
Hasta.....	10
Tevhîd yâhud Feryâd.....	14
Küfe.....	19
Durmayalım.....	22
Hasır.....	24
Geçinme Belâsı.....	26
Meyhâne.....	28

Mezarlık.....	33
Bayram.....	37
Hasbihâl.....	40
Selmâ.....	43
Merhum İbrâhim Bey.....	46
Azim.....	51
Seyfî Baba.....	53
İnsan.....	57
Kör Neyzen.....	59
Acem Şâhı.....	61
İstibdâd.....	65
Hürriyet.....	71
Kocakarı ile Ömer.....	73
Ezanlar.....	79
Cânan Yurdu.....	82
Bir Mersiye.....	84
Dirvas.....	87
Mahalle Kahvesi.....	90
Köse İmam.....	98
Ressam Haklı.....	103
Bir Mezar Taşına Yazılmış idi.....	104
Bir Resmin Arkasına Yazılmış idi.....	104
Şâir Huzûrunda Münekkîd.....	104
Bu da Bir Mezar Taşı İçin Yazılmış idi.....	105
Gül Bülbül.....	106
Tercümedir.....	106
Tercümedir.....	106
Hüsrân-ı Mübîn.....	106
Âhiret Yolu.....	107
İstiğrâk.....	111
Âmin Alayı.....	113
Hasbihâl.....	115
Bebek yâhud Hakk-ı Karâr.....	117
Yemişçi İhtiyar.....	120
İ'tirâf.....	120

İKİNCİ KİTAP
SÜLEYMÂNİYE KÜRSÜSÜNDE

Süleymâniye Kürsüsünde.....	121
-----------------------------	-----

ÜÇÜNCÜ KİTAP
HAKKIN SESLERİ

“İlâhî, emrinin âvâre bir mahkûmudur âlem”.....	157
“Geçenler varsa İslâm’ın şu çiğnenmiş diyârından”.....	160
“Üç beyinsiz kafanın derdine, üç milyon halk”.....	163
“Âtiyi karanlık görerek azmi bırakmak”.....	167
“Yâ Rab, bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı?”.....	169
“Olmaz ya... Tabî’î... Biri insan, biri hayvan!”.....	171
“Bir zamanlar biz de millet, hem nasıl milletmişiz”.....	173
“Bir yığın kundakçıdan yangın görenler milleti”.....	175
“Çık da bir seyret bahârın cûş-i rengâ-rengini”.....	177
Pek Hazin Bir Mevlid Gecesi.....	179

DÖRDÜNCÜ KİTAP
FÂTİH KÜRSÜSÜNDE

İki Arkadaş Fâtih Yolunda.....	185
Vâiz Kürsüde.....	196

BEŞİNCİ KİTAP
HÂTİRALAR

“Ey bunca zamandır bizi te’dib eden Allah”.....	241
Uyan.....	243
“Ne irfandır veren ahlâka yükseklik, ne vicdandır”.....	245
“Müslümanlık nerde! Bizden geçmiş insanlık bile”.....	247
“Nihâyet neyse idrâk ettiğin şey ömr-i fâniden”.....	249
“Biz ki yarmıştık şu’ûnun en büyük ummânını”.....	251
“Şehâmet dîni, gayret dîni ancak Müslümanlık’tır”.....	253
El-Uksur’da.....	255
Berlin Hâtıraları.....	259
Necid Çöllerinden Medîne’ye.....	281

 ALTINCI KİTAP
ÂSİM

Âsım.....	289
–Çanakkale Şehidleri–.....	355

 YEDİNCİ KİTAP
GÖLGELER

Hüsrân.....	377
Şark.....	378
Alınlar Terlemeli.....	380
Umar mıydın?.....	382
Mehmed Ali'ye.....	384
Hâlâ mı Boğuşmak?.....	385
Yeis Yok.....	387
Azimden Sonra Tevekkül.....	389
Süleyman Nazîf'e.....	392
Bülbül.....	394
Leylâ.....	396
Fir'avun ile Yüz Yüze.....	398
Şehidler Âbidesi İçin.....	405
Vahdet.....	406
Gece.....	408
Hicran.....	410
Secde.....	412
Hüsâm Efendi Hoca.....	414
Kıssadan Hisse.....	415
Resmim İçin.....	415
Resmim İçin.....	415
Tebrik.....	416
Tebrik.....	416
Safahat İçin.....	416
Resmim İçin.....	416
Sa'dî'den Tercüme.....	417
Mevlid-i Nebî.....	417
Çocuklara.....	417
Bir Arıza.....	418
Bir Gece.....	420
Ne Eser Ne de Semer.....	421

Derviş Ahmed	422
Said Paşa İmâmı	425
Resim İçin	429
Nefs-i Nefs	429
Yaş Altmış	429
Nevruz'a	430
Nerdesin?	430
Tek Hakikat	430
Hayat Arkadaşıma	430
San'atkâr	431

– EK –

SAFAHAT DIŞINDA KALMIŞ ŞİİRLERİNDEN

İstiklâl Marşı	440
Cenk Şarkısı	443
“Berlin Hâtıraları”nda Noksan Doksan Sekiz Mısra	445
“Kişi hissettiği nisbette yaşar”	449
Ordunun Duâsı	451
İkinci Arıza	452
Sa'dî'den Tercüme: “Bir gün azıcık kazmayı vurdum yere nâgâh”	455
Sa'dî'den Tercüme: “Bir gün satılık bir köle gördüm gidiyordu”	455
Sa'dî'den Tercüme: “Ya bu âlemde vefâ yok zâten”	455
Sa'dî'den Tercüme: “Olsaydı beşer gaybı da idrâke muzaffer”	455
Kıt'a: “Beden hazzeyler amma rûh zevk almaz atâletten”	456
Tercüme: “Sefâlet olsa hattâ mûntehâsı râh-ı irfânın”	456
Ramazan: “Yâ Rab, şu muazzam Ramazan hürmetine”	456
Bayram: “Üç yüz milyon sahîfelik, bir”	456
Ses: “Düşman sesi duymak istemezsen”	457
Balıkesir: “O yeşil toprağın ey yüzler ağartan Karesi”	457
Şarkı: “Bana hiç bakmayan o gözlerden”	457
Senâî'den Tercüme: “Ne yazdıysam eser nâmıyla hepsinden...”	457
İngiliz'in Gücü: “Nasıl dört İngiliz dünyâyı oynatmakta, hayrettir”	458
Kasr-ı Gülşen	458
Kıt'a: “Virânelerin yaşçısı baykuşlara döndüm”	458
Serap: “Arkamda serilmiş yere bir mâzî var”	458

SAFAHAT REHBERİ

Safahat'taki şiirler.....	459
Şiir bulma kılavuzu.....	463

İNDEKS

İndeks.....	471
-------------	-----

ÖNSÖZ

Büyük millî şairimiz ve İstiklâl Marşı'mızın yazarı Mehmed Âkif Ersoy, milletimizin yakın tarihte yaşadığı çok önemli olayların içinde bulunmuş; Balkan Harbi, Birinci Dünya Harbi ve İstiklâl Savaşı'nı görmüş; insanımızın geçirdiği acı tatlı, yenilgi ve zafer, her duruma şahit olmuştur.

Mehmed Âkif, bu olayların getirdiği bütün duyguları, üzüntüleri ve sosyal hayatımıza olan tesirlerini, sebep ve sonuçlarıyla birlikte, bazen heyecan fırtınası bir şiir, bazen düşündüren bir fikir manzumesi içinde eserine almış ve onları, gelecek nesillere bir ecdat mirası olarak bırakmıştır.

Mehmed Âkif, dilimizi sade ve akıcı bir şekilde kullanmış, en güzel Türkçe'yle, milletine şaheserler vermiştir. Şiirleri, her bakımdan, edebiyat tarihimizde eşsiz güzellikte muhteşem parçalardır. Basit bir hayat sahnesini anlatan mısralarında bile, hem gözlemci en keskin bir zekânın şimşekleri, hem de titreyen bir gönülün gözyaşları sezilir...

Mehmed Âkif, şiirlerini topladığı büyük eserine, "*Safahat*" adını vermiştir. Safahat'ta, 11.240 mısra tutan, hepsi aruz vezniyle yazılmış 108 şiir bulunur. Yedi küçük kitap halinde 1911-1933 yılları arasında yayınlanmış olan eser, defalarca basılmıştır. Eski harflerimizle olan bu ilk yayın devresinden sonra, Safahat'ın yeni harflerle ve bu sefer tek cilt içinde gerçekleşen ilk baskısı, 1943 yılında yapılmıştır.

Benim Safahat üzerindeki ciddî, çalışmalarım, 1972 yılında başladı. Bu yıl içinde Mehmed Âkif Bey'in arkadaşı, hocamız Muallim Mâhir İz Bey'e, Âkif Bey'in kızı Feride Hanım başvurarak, eserin baskısının gözden geçirilmesi ricasında bulunmuştu.

Hocamın, vazifeyi bana vermesi üzerine, eserin matbaa

tashihleri ile başlayan çalışmalarım, şiirlerin 1908'den beri gerek dergide ve gerek kitap olarak yapılmış bütün yayınlarının karşılaştırılmasıyla devam ederek, yıllarca sürdü ve Safahat'ın 1987'de çıkan "karşılaştırmalı bir ilmi baskısı" ile sonuçlandı. Elimizdeki nüsha o tarihten bugüne kadar defalarca tashihten geçmiş olan aynı metni ihtiva etmekte ve Safahat baskılarının en tamı ve en doğrusu olma özelliğini taşımaktadır.

Kitabın son bölümüne, Mehmed Âkif'in Safahat dışında bıraktığı manzumelerinden, "*İstiklâl Marşı*" başta olmak üzere 22 parça şiir derlenmiştir. Anlaşılmasına yardımcı olması için "Marş"ın kelimelerinin anlamları da şiirin sonuna eklenmiş bulunmaktadır. En sondaki *Safahat Rehberi*, *Şiir bulma Kılavuzu* ve *İndeks* ise eserden faydalanmayı son derece kolaylaştıracaktır.

Safahat üzerindeki çalışmalarım ile birlikte, Mehmed Âkif'in hayatına dair araştırmalarım da tabii olarak başlamış ve devam ederek, Âkif Bey'in hayatı hakkında bir araştırma kitabı ile sonuçlanmıştı. Şairimizin, kitabın baş tarafına koyduğumuz kısa hayat hikâyesi, bu araştırmalara dayanmakta ve yeni bilgiler içermektedir.

Milletimiz, içinden çıkan ve hislerine tercüman olan bu büyük his ve fikir adamını, millî fikir ve duygularımızın bir temsilcisi olarak benimsemiştir. Ona olan sevgisini, nesilden nesile, bir millî miras gibi devam ettirmektedir.

Safahat, kutsal temel eserlerimizden sonra, Türkiye'de, devamlı olarak en çok basılan ve okunan kitap olmuştur.

Çalışmamı, okuyan ve düşünen, vefalı genç nesillerimize, geleceğe dair en güzel beklentilerim, dileklerim ve sevgilerimle sunuyorum.

M. Ertuğrul Düzdağ

GİRİŞ

MEHMED ÂKİF ERSOY
HAYATI, ESERLERİ,
SAN'ATI VE AHLÂKI

M. ERTUĞRUL DÜZDAĞ

BİRİNCİ BÖLÜM

HAYATI

Mehmed Âkif Ersoy, 1873 yılının Aralık ayında, İstanbul'un Fatih ilçesinin Sarıgözel semtinde doğmuş ve 27 Aralık 1936 Pazar günü, saat 19.45'te Beyoğlu'ndaki Mısır Apartmanı'nda vefat etmiştir.

Mehmed Âkif'in babası Mehmed Tâhir Efendi (1826-1888) ve annesi Emine Şerife Hanım'dır (1836-1926). Mehmed Tâhir Efendi çocuk yaşta Arnavutluk'tan İstanbul'a gelerek tahsil etmiş ve Fatih Medresesi müderrisliğine (profesör) kadar yükselmiş olgun ve bilgili bir zattır. Annesi ise aslen Buharalı olan Tokatlı bir aileye mensuptur. Ailenin Âkif'ten sonra Nuriye adında bir de kızları olmuştur.

ÖĞRENİM HAYATI

Mehmed Âkif, dört yaşında iken Fatih'te Emir Buhârî mahalle mektebine (yuva) gönderildi ve tahsil hayatına başladı. Burada iki sene ve sonra sırasıyla üç sene ibtidâi (ilkokul), üç sene rüşdiye (orta okul) ve üç sene mülkiye idâdisine (lise), sonra da iki senesi (gündüzcü olarak) Ahırkapı'da ve iki senesi (yatılı olarak) Halkalı'da olmak üzere, dört sene de Baytar Mektebi'ne (Veterinerlik Fakültesi) devam etti. 1893'te mektebin ilk mezunu ve birincisi olarak diploma aldı.

Mehmed Âkif, resmî tahsilin dışında, çok bilgili ve şuurlu bir zat olan babası başta olmak üzere çevresinde bulunan âlimlerden devamlı olarak ders okumuş ve kendisini yetiştirmiştir. Lisâna karşı bilhassa kabiliyeti bulunduğundan, devamlı çalışarak, Arapça, Farsça ve Fransızca'yı, edebiyatlarını takip edecek ve tercümeler yapacak kadar iyi öğrenmiştir. Çocukken başladığı hâfızlık çalışmalarını, bir müddet ara verdikten sonra, yirmi yaşında iken kendi

kendine tamamlamış ve Kur'an-ı Kerim'i ezberlemiştir. Mısır'daki son seneleri de, Kur'an tercümesi üzerinde çalışarak geçmiştir.

SPORCULUĞU

Öğrenim hayatı boyunca daima derslerinde birinci olan Mehmed Âkif, aynı zamanda çeşitli sporlarla meşgul oluyor, bunları da, derslerine mâni olmadan, en iyi şekilde yapıyordu. Ondört yaşında iken – Osmanlı toplumunda asırlardır en sevilen ve yaygın spor olan – yağlı güreşe başlamıştı. 16-18 yaşlarında, köy düğünlerindeki güreşlere katıldığı olmuştur. Uzun mesafeleri yorulmadan yürüyor; hafta sonları okula giderken, Fatih'ten Halkalı'ya ve bazen güreşmek için Halkalı'dan Çatalca'nın köylerine kadar yürüyerek gittiği oluyordu. Ayrıca gülle atar, ata biner ve çok iyi yüzerdi. İstanbul Boğazı'nı da yüzerek geçmiştir.

BULUNDUĞU VAZİFELER

Tahsilini tamamladıktan sonra, Ziraat Bakanlığı Baytarlık Şubesi'nde vazifeye başlamıştı. İlk dört sene Rumeli, Anadolu ve Arap bölgelerinde dolaşarak baytarlık yaptı. Yirmi yıllık bir memuriyetten sonra – bir başkasına yapılan haksızlık üzerine - istifa ettiğinde, aynı şubenin müdür yardımcısı bulunuyordu.

Öğretmenlik hayatına 1906'da Halkalı Baytar Mektebi'ne "kitâbet-i resmiye" (resmî yazışma usûlu) dersi muallimliği ile başladı. 1908'den sonra Edebiyat Fakültesi ile Dârülhilâfe Medresesi'nde "Osmanlı Edebiyatı" müderrisliğinde bulundu. Mütareke devrinde, Şeyhülislam'lık'a bağlı olarak kurulmuş olan "Darü'l-Hikmeti'l İslâmiyye"de üye ve başkâtip (genel sekreter) olarak çalıştı (Ağustos 1918 – Nisan 1920) ve bu kuruluşun yayın organı olan aylık "Cerîde-i İlmiyye" dergisini idare etti. İstiklâl Savaşı'nı yapan Birinci Millet Meclisi'nde milletvekili olarak vazife gördü. Mısır'da 1929 yılından 1936'ya kadar, Kahire Üniversitesi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. Bütün ömrünü okuyarak ve okutarak geçirdi.

1898'de yirmi beş yaşında iken İsmet Hanım'la (1878-1944) evlenen Mehmed Âkif'in üç kızı ve iki oğlu olmuştur. Sakal bırakması evliliğinden üç sene sonradır.

SEBİLÜRREŞAD DERGİSİ

Mehmed Âkif, şiirlerinin büyük çoğunluğunu baş yazarı bulunduğu dergide, ilk sayısından başlayarak yayınlamıştır. 1908'de “*Sırâtı müstakîm*” adıyla (Prof.) Ebululâ Mardin (1881-1957) ve Eşref Edib (Fergan) (1883-1971) tarafından çıkarılan, 1912'den sonra ise “*Sebilürreşad*” adı altında, yalnız Eşref Edib tarafından devam ettirilen bu dergi, 1925 yılı başına kadar çıkmaya devam etmiş ve 641 sayı yayınlanmıştı. Fikir hayatımızda ve yakın tarihimizde çok önemli bir yeri olan bu derginin, 362 sayı yayınlandığı ikinci bir dönemi (1948-1966) daha vardır.

SEYAHATLERİ

Okulunu bitirdikten sonra baytarlık yaparken, Arnavutluk'a (İpek) giderek, amcalarını ziyaret etmiş; Edirne merkez olarak Rumeli'yi, Adana merkez olarak Anadolu'yu, Şam ve civarını dolaşmış; 1914 yılı başında davetli olarak, iki ay devam eden “Beyrut – Kahire – el'Uksur – Medine – Şam” seyahatine çıkmış; aynı yılın sonunda vatanî bir vazifeye, Birinci Dünya Savaşı içinde üç aylığına Berlin'de ve yine aynı şekilde 1915'te beş ay kadar “Necid – Medine – Şam – Beyrut”ta bulunmuş; 1918 yılı Temmuz ayında bir ay davetli olarak Beyrut'a gitmiş; Millî Mücadele sırasında, halkı ayaklandırmak için Anadolu'yu ve askeri cesaretlendirmek için cep-heleri dolaşmış; hayatının son yıllarını ise Kahire'de geçirmiştir.

YAZI HAYATI

Lise yıllarında şiirle meşgul olmaya başlamıştı. Baytar Mektebi'nin son senelerinde bu kabiliyetini ilerletti. Türkçe'ye ve aruz veznine hâkim olmuştu. Arkadaşlarına uzun manzum mektuplar yazıyordu. Önceleri Ziya Paşa, Muallim Nâci ve Nâmık Kemal gibi eski üstadlar tarzında şiirler nazm ederken, daha sonra zamanın gerektirdiği kendi tarz ve üslûbunu bularak onların tesirinden uzaklaşmıştır. Şâirliğinin ilk devresinde yazdığı, yayınlanmamış binlerce mısralık eski şiirlerini yok etmiştir. Bunlardan elde sadece, bazı dostlarının defterlerinde bulunan veya çeşitli dergilerde daha önce çıkmış olanlar kalmıştır.

Şiirlerini kendisinin baş yazarlığını yaptığı dergide yayınladı. Bunlar, o zamana kadar görülmemiş derecede akıcı, sâde, halkın hayatını anlatan ve duygularını dile getiren, millî şiirlerdi. Bu şiirler, 1911'den sonraki yıllarda, tamamlandıkça, "Safahat" genel başlığı altında, küçük kitaplar halinde basıldı.

Mehmed Âkif, şiirlerinden başka, Sebîlürreşad'ın hemen her sayısına kısa tefsir yazıları, makaleler ve tercümeler de vermektedir. Bunların da bir kısmı hayatında kitap olarak yayınlanmıştır.

MİLLETİYLE BİRLİKTE AĞLAYAN ŞAİR

Balkan Harbi'nin felâketli günlerinde, halkın maneviyyatını kuvvetlendirmek, orduya yardım ve destek sağlamak için "Müdâfaa-i Milliye Cemiyeti" kurulmuştu.

Âkif Bey bu kuruluşun, yayın ve konuşmalarla "propaganda" vazifesini yapmak üzere teşkil edilerek "Hey'et-i İrşâdiyye" ve "Hey'et-i Tenvîriyye" (Halkı Olgunlaştırma/Aydınlatma Kurulu) adı verilmiş olan bölümüne davet edildi. Burada üye ve genel sekreter olarak hizmet etti. Bu sıfatıyla, 1913 yılının Şubat ayı içinde, İstanbul'da Beyazıt Camii'nde bir ikinci sonrası, Fâtih ve Süleymâniye camilerinde ise Cuma namazlarından sonra kalabalık cemaatlere va'az kürsülerinden hitap ederek, halkı birliğe, cihâda ve orduya yardıma çağırırdı.

Bu konuşmaların ilânları günlük gazetelerde çıkmış ve metinleri Sebîlürreşad'da yayınlanmıştır. Balkan savaşında çekilen acılar ve ızdıraplar da yine – ve ne yazık ki sadece - onun feryad eden şiirleriyle millî vicdana ve tarihe yazılmıştır.

YAKICI BİR CEVAP

Balkan Harbi va'azlarından birisinde hiç bahsini etmediği şeyleri söylediği iddiasıyla kendisini itham eden ve gazete yoluyla cevap isteyen bir iftiracıya, aynı gazetede verdiği cevap, onun vatan sevgisini ve ayrılıklar karşısındaki ızdırabını ifade etmesi bakımından çok önemlidir:

"Ben dîniyle, imânıyla, ecdâdıyla, evlâdıyla, hayatıyla, rûhuyla, hülâsa herhangi bir ferdi vatanına bağlayabilecek

râbitaların hepsiyle birden bu vatana bağlı adamım. Pek âlâ, bu kadar bağlarla bağlanmış olduğum şu zavallı vatan, sırf, tefrikalar, nifaklar, şikaklar yüzünden izmihlâl uçurumlarının ta kenarına gelmişken, eteğinden tutup geri çekmeye çalışmayarak, bilakis –mevcud tefrikaları bir kat daha kızıştırmak sûretiyle– bîcâreye, tekme vurmak için benim ne kadar beyinsiz olmam icab eder?

“Bana açık mektubu yazan adam, Allah’ından korkmuyor, vicdanından sıkılmıyorsa, bugün o mektub-ı müzevverin münderacâtını tekzib edecek koca bir cemaatten olsun sıkılmalıydı!”

“Müdâfaa-i Milliyye, Hey’et-i Tenvîriyye Kâtibi Mehmed Âkif”

DESTAN ŞÂİRİ

“Müdâfaa-i Milliyye”nin “İrşad Şûbesi”nde, Abdülhak Hâmid, Süleyman Nazif, Cenap Şehâbeddin, Hüseyin Kâzım Beyler ve zamanın daha birkaç tanınmış yazarı da üye olarak bulunuyorlardı. Kurulun başkanı, zamanın edip ve şâirleri tarafından büyük saygı gören ve “üstâd” tanılan “Ta’lîm-i Edebiyyat” yazarı Recâizâde Mahmud Ekrem Bey idi.

Kurulun bir toplantısında Recâizâde, bütün bu ileri gelen yazar ve şâirlerin huzurunda, Âkif’e hitap ederek: “Milletimizin, millî bir destana ihtiyâcı olduğunu ve bunu da ancak kendisinin yapabileceğini söylemiş ve yazmasını istemiş”tir.

BERLİN SEYAHATI

Mehmed Âkif, 1914 yılı sonunda, devlet tarafından vazifeli olarak Berlin’e gönderilen bir hey’ete katıldı. Harpte müttefikimiz olan Almanlar, Fransız, Rus ve İngilizlerin sömürgelerinden getirip zorla savaşa sürdükleri müslümanlardan kendilerine esir düşmüş olanları, ayrı kamplarda toplamışlardı. Bu kamplardaki esirler için camiler ve okullar inşâ edilmişti.

Almanlar, müslümanların lideri olan Osmanlılara, müslüman esirlere karşı güzel davranışlarını, esirlere ise Osmanlıların kendileriyle birlik olduğunu göstermek istiyorlardı.

İttihad ve Terakki Hükümeti’nin düşünce ve idare şekline muhalif olan ve bu yüzden dergisi hükümetçe defalarca kapatılan

Mehmed Âkîf'in resmî vazife kabul ederek Berlin'e ve arkasından Necid'e gitmesi, onun, hükümet ile devleti birbirinden ayrı görebilen vatanseverliğinin bir gereği idi. Vatanın büyük tehlikeler karşısında bulunduğu bir sırada Âkîf'in fikir ayrılıklarını mesele yapması düşünülemezdi. Esasen bu gibi faaliyetler, haberalma ve casusluk teşkilâtı olarak çalışan ve orduya bağlı olan "Teşkilât-ı Mahsûsa" tarafından yürütülmekteydi.

NECİD SEYAHATI

Mehmed Âkîf 1915 yılının Mayıs ayı ortalarından Ekim ayına kadar, yine resmen vazifeli olarak, "Teşkilât-ı Mahsûsa"nın başkanı Kuşçubaşı Eşref Bey'in idaresindeki bir hey'ete katıldı.

Arabistan'ın Necid bölgesine yapılan ve çok zor geçen bir seyahatin sonunda Riyad'a gidildi. Burada, Şerif Hüseyin'in İngilizlerle anlaştığının ve isyan hazırlığı içinde olduğunun anlaşılması üzerine devlete sâdık kalmış olan Necid meliki İbnürreşid ile gerekli görüşmeler yapıldı.

Âkîf Bey dönüş yolunda Şam'a ve Beyrut'a da uğradı. Şam'da bulunduğu günlerde Suriye gazeteleriyle "Şâir-i İslâm"ın geldiği haber verilmiş ve yüz kadar âlim ve şâir, Âkîf Bey'e hürmetlerini sunmak için bulunduğu otelde toplanmışlardır.

Bu seyahat sırasında Medine'yi ikinci defa ziyaret etme fırsatını elde eden Âkîf, kendisinin en yüksek eserlerinden sayılan "Necid Çöllerinden Medine'ye" şiirini bu ziyaretin ilhâmı ile yazdı.

DARÜLHİKME'DE

Savaş sonrasında, halk arasında sarsılmış olan dinî, millî ve ahlakî değerleri canlandırıp korumak için İstanbul'da, Şeyhülislâmlık'a bağlı olarak "Dârü'l-Hikmeti'l-İslâmiyye" adıyla bir müessese kurulmuştu. 12 Ağustos 1918'de açılan bu teşkilât, zamanın tanınmış âlim ve fikir adamlarını çatısı altında toplayan, yüksek seviyede, bir "İslâmî, danışma, tebliğ ve irşâd hey'eti" idi.

Mehmed Âkîf, Beyrut'ta bulunduğu sırada "Dârülhikme"ye başkâtip olarak tâyin olunmuş ve dönüşünde vazifesine başlamış; 23 Ocak 1920 tarihinde başkâtiplik üzerinde kalmak üzere âzâlîğa da tâyin olunmuştur.

Mehmed Âkif, Anadolu'ya geçerek "Kuvâ-yı Milliye"ye katıldığı anlaşıldıktan sonra "vazifesinden izin almadan ayrıldığı" gerekçesi ile 3 Mayıs 1920'de Dârülhikme'deki vazifesinden azledilmiştir.

MİLLÎ MÜCÂDELE'YE DESTEK

1920 yılı başından itibaren, Sebîlürreşâd dergisinin idarehânesi, millî mücâdeleye katılmak için Anadolu'ya geçmiş olanlarla İstanbul'daki yakınları arasındaki haberleşmenin ve gizli haberleşmelerin merkezi olmuştu. Gazeteler ve mektuplar dergi vâsıtası ile Anadolu'ya gidiyor ve İstanbul'a geliyordu.

Millî Mücâdele'yi destekleyen, yabancı dilden eserler tercüme ettirilerek basılıyor ve Sebîlürreşâd paketlerinin içinde ve başka yollarla Anadolu'ya gönderiliyordu.

BALIKESİR HİTÂBESİ

1919 yılında Anadolu'daki Millî Mücâdele'nin ilk faaliyetleri görülmüş; bilhassa 15 Mayıs'ta, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine, Anadolu'nun muhtelif yerlerinde ilk cepheler açılmaya başlamıştı.

Düşman işgali altındaki İstanbul'da bunalan Mehmed Âkif, 1920 yılı başında Eşref Edib'le birlikte Balıkesir'e gitti. Burada, Zağnos Paşa Câmii'nde 23 Ocak günü Cuma namazından sonra va'az kürsüsüne çıkarak halka hitap etti; durumu açıkladıktan sonra çok tesirli sözlerle halkı savaşa devam etmeye teşvik etti

TAKİP VE BASKI ALTINDA

Âkif Bey, Balıkesir'e gidip bu konuşmasını yaptığı sırada Dârülhikme'de çalışmakta, halkı direnmeye çağıran haftalık dergisini çıkarmakta ve bunları, düşman işgali altındaki İstanbul'da yapmakta idi. Üstelik çok heyecanlı ve düşman aleyhtarı olan o konuşmasının metnini dergisinde de yayınlamıştı..

Mehmed Âkif, İstanbul'daki faaliyetleri, temasları ve neşriyatı ile Millî Mücâdele'ye büyük destek sağlamakta idi. Fakat

buradaki baskı, Âkif Bey'in Balıkesir konuşmasından sonra daha da artmış ve dergideki yazıların, bazan tamamı "İşgal Kuvvetleri Sansür Heyeti" tarafından çıkarılır olmuştur.

Bu sebeple, Millî Mücadele'ye daha çok faydalı olabilmek için artık Anadolu'ya geçmek, cihâdın ortasında bulunmak istiyordu.

ANKARA'DAN GELEN DAVET

Sivas Kongresi'nde (7 Eylül 1919) birleşen Müdâfaa-i Hukuk cemiyetlerinin, Mustafa Kemal Paşa başkanlığında çalışan "Temsil Hey'eti", tanınmış bazı vatanseverler gibi Mehmed Âkif'i de Ankara'ya çağırma kararı almış ve Trabzon mebusu Ali Şükrü Bey vasıtasıyla bu daveti kendisine ulaştırmıştı.

Bu davet üzerine, İstanbul'da hizmet imkânı kalmadığını da görmüş olan Âkif Bey, itibarlı ve yüksek maaşlı işini ve ailesini bırakarak, 10 Nisan 1920 tarihinde Millî Mücadele'ye katılmak üzere, oğlu Emin'i de yanına alarak, gizlice yola çıkmıştır.

ANKARA'YA VARİŞ: 24 NİSAN 1920

Mehmed Âkif ile Ali Şükrü Bey Ankara'ya Meclis'in açıldığı günün ertesi Cumartesi günü öğle sıralarında vardılar. Babasıyla birlikte bulunan Emin, Ankara'ya geldikleri günü şöyle anlatıyor:

"Eskişehir'den Ankara'ya tren ile gittik... Atatürk Ankara'da idi. Millet Meclisi yeni teşekkül etmişti. Gazi ile babamın ilk görüşmelerini bugünkü gibi hatırlarım.

"Tren öğleye doğru Ankara'ya vâsıl oldu. Ali Şükrü Bey, peder ve ben yaylı bir arabadan Millet Meclisi'nin önünde indik. Babam bana, sen buralarda otur diyerek, Meclis'in bahçesini gösteriyordu. İşte o sırada Gazi başındaki siyah kalpağı ile gözükte. Yanında Erzurum mebusu Gözübüyükzâde Ziya Hoca ve daha tanımadığım iki üç kişi var idi. Evvelâ Ali Şükrü Bey'in elini sıkarak hoş geldiniz diyen Atatürk oldu; bilâhare şâire iltifat etti:

"- Sizi bekliyordum efendim, tam zamanında geldiniz, şimdi görüşmek kabil olmayacak, ben size gelirim" dedi.

"Onlar uzaklaşır iken biz de Ankara'da, acıkan karnımızı doyuracak bir lokanta aradık."

ANKARA YOLCULUĞU NASIL YAPILDI?

Mehmed Âkif'in Ankara yolculuğunu, oğlu Emin'in anlatıklarına dayanarak şu şekilde tesbit etmekteyiz:

10 Nisan 1920 günü sabahı, namazdan sonra ailesiyle vedalaşan Âkif, oniki yaşındaki oğlu Emin'i yanına alarak Çengelköyü'nde oturduğu evden hareket etti. Yürüyerek Üsküdar'da Karacaahmed Mezarlığı'na geldiler. Burada, Ali Şükrü Bey (Trabzon'un şehid mebusu, 1884-1923) bir fayton ile beklemekteydi. Faytonla Kısıklı üzerinden Alemdağı'na gittiler. Burada Millî Mücadelecilerin toplandığı bir çiftlikte atlara bindiler ve bir süvarinin öncülüğünde yola devam ettiler. Geceyi bir köyde geçirip, ertesi gün İzmit ile Adapazarı arasında, Kuvâ-yı Milliye'ye cephaneye götürülen bir kafilaya katıldılar. Geyve yakınlarında Kuşcubaşı Eşref ve Yenibahçeli Şükrü Beylere rastladılar. Daha ileride bu ikisi ile birlikte topluluktan ayrılarak, beş kişilik bir kafil halinde, demiryolundan dekovil ile Ankara'ya gittiler.

SAVAŞIN İÇİNDE

Âkif, Ankara'ya gelir gelmez Hacı Bayram Câmîi'nden başlayarak, halka hitap etmiş; ikna olunması gereken kimselerle konuşmalar yapmış; Millî Mücadele'ye yardım edebilecek şehirleri dolaşarak, "Kuvâ-yı Milliye"nin bir "İttihadçı" hareket olmadığını, bu vatani da kaybedersek gidecek yerimizin kalmadığını; bu savaşın bir "cihâd" ve katılmanın her müslümanın üzerine "farz" olduğunu, o günlerde en inanılır bir İslâm büyüğü sıfatıyla halka anlatmış; şüpheleri giderip, isyanları yatıştırıp, gönülleri tutuşturmuş ve büyük bir hizmette bulunarak, vazifesini tam olarak yerine getirmiştir.

BURDUR VE BİGA'DAN MEBUS SEÇİLMESİ

Mehmed Âkif, Eskişehir, Afyon, Sandıklı, Dinar, Burdur, Antalya ile Konya, Kastamonu ve çevrelerini dolaşarak, büyük gayesi, yani dini, vatani ve milleti uğrunda canla başla çalışmıştır. Savaş sırasında, defalarca cephelere giderek gazilerle konuşmuş, onları cihâda teşvik ederek, yüreklendirmiştir.

Âkif Bey, İstanbul'dan Ankara'ya gelen milletvekillerinin noksanını tamamlamak için yapılan seçimlerde, Mustafa Kemal Paşa'nın teklifi ile önce Burdur'da, az sonra da Biga'da halk tarafından mebus seçilmiş; kendisi ilk seçildiği Burdur'a gidip halkla görüştüğü için orasını tercih etmiştir.

KASTAMONU KONUŞMALARI

Mehmed Âkif'in, İstiklâl Savaşı yıllarındaki hizmetleri arasında, Kastamonu'da yaptığı faaliyetlerin ayrı bir yeri vardır. İstanbul'dan ve Batı Anadolu'dan Ankara'ya geçişlerin ve yapılan silah vesair hayati yardımların yolu üzerindeki en önemli bir liman ve merkez olan Gelibolu ve Kastamonu ile civarında, 1920 yılı Ekim-Aralık aylarında dolaşarak ve Nasrullah Camii'nde toplanan halka defalarca hitap ederek, harbin gerçek sebeplerini ve dünyanın o sırada bulunduğu siyasi durumu açıklamıştır. Bütün müslümanları ve Osmanlı Devleti'ni tehdit eden tehlikelerin asıl kaynaklarını anlatmış; halkı ciddi şekilde bilgilendirmiş, böylece onların, gerçeği bilerek ve isteyerek mücadeleye katılmalarını sağlamıştır.

Bu sırada Sebîlürreşad'ın Kastamonu'da basılan üç sayısında çok önemli olan bu konuşmalar yayınlanmış ve bu sayılar, Millet Meclisi kararıyla binlerce nüsha bastırılarak Anadolu'ya ve cephelelere dağıtılarak, camilerde, derneklerde ve askerî birliklerde okutulmuştur. Mehmed Âkif'in bu konuşmaları, hâlen, İstiklal Savaşı'mızın ne için, nasıl ve hangi gayelerle yapıldığını, ilk defa ve içinde yaşayarak anlatan en önemli ve çok kıymetli tarihi ve fikri belgelerdir.

Dergi bundan sonra – bir sayısı da Kayseri'de olmak üzere – savaşın sonuna kadar Ankara'da çıkarak, aynı şekilde hizmet etmeye devam etmiştir.

MANEVÎ ÖNDER

Mehmed Âkif'in müslüman Anadolu halkı üzerinde büyük te'siri vardı. Bir İslâm büyüğü olarak halk tarafından çok iyi tanınan ve sevilen şairin Ankara'ya giderek "Kuvâ-yı Milliye"ye katılmış olması, bütün millet üzerinde çok müsbet bir tesir uyandırmıştır.

Onun sessiz, mütevâzı, hiç kimsenin başına kakmadan, övünmeden, makam ve maaş beklemeden ve insanların kendisinden

beklemediği bir sırada, her şeyini tehlikeye atarak yaptığı bu büyük fedâkârlık, kahramanlık ve kısacası “Büyük Vatanseverlik”in değerini bilen tarih ve fikir adamları, hiç tereddüt etmeden Mehmed Âkif’e, “İstiklâl Savaşımızın Manevî Önderi” sıfatını vermişlerdir.

Mehmed Âkif, bu şekilde, bütün mevcudiyeti ile katıldığı İstiklal Savaşı’nı, önce, bütün müslümanların başı olan Türkiye’yi, sonra da İslâm âlemini hatta bütün Doğu halklarını maddî manevî esirlikten kurtaracak bir mücadelenin başlangıcı olarak görüyordu.

İSTİKLÂL MARŞI ve MÂNÂSİ

Yazdığı şiir, 12 Mart 1921’de, Meclis kararı ile “İstiklâl Marşı” olarak kabul olunmuştu. İstiklâl Marşı’mızın yazılma hadisesi de hem milletimize hem de Âkif merhuma tam olarak yakışan bir özellik ve güzellik göstermektedir:

Genel Kurmay’ın Milli Eğitim Bakanlığı’na müracaat ederek, “Bu savaşımızın mânâsını anlatacak, halka ve askere heyecan verecek ve diğer milletlerde bulunan milli marşlara denk olacak bir marş” istemesi üzerine, Bakanlık bu isteği, bütün kuruluşlarına bir genelge ile bildirdiği gibi gazetelere de ilân vererek ve “Birinci seçilen sözlerine 500 ve bestesine 500 lira olmak üzere mükâfat” koyarak, bir müsabaka açmıştı.

Müsabakaya 700’den fazla şiir geldi. Âkif Bey, işin içinde para olduğu için, herkes kendisinden istemesine rağmen, bir şey yazmadı. Halbuki o sırada bir paltosu yoktu ve çok soğuklarda arkadaşının (Baytar Prof. Şefik Kolaylı) paltosunu ödünç alıyordu.

Sonunda Âkif Bey’i, kendisine “kazansa da para vermeyeceklerini” söyleyerek razı ettiler ve işte bu iman, ihlâs, samimiyet ve millet aşkı ile, muhteşem “İstiklâl Marşı”mız kaleme alındı... Âkif Bey, mükâfat olarak ayrılan parayı, Dârülmescâd (İşevi) adlı, Hilâl-i Ahmer’e (Kızılay) bağlı bir derneğe verdirmiştir.

Bu marş – insanı heyecanlara gark eden müthiş bir duygu çağlayanı olduğu gibi – aynı zamanda, aziz milletimizin, müslüman olup öz ve has benliğini bulduktan sonra kazandığı bütün değerleri, yücelikleri ve güzellikleri de tesbit edip dile getiren; hepimizin yaşama gayesini tesbit ve ilan eden, muazzam bir bildiri ve bir millî yemindir...

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN SEVDİĞİ MISRALAR

Meclis'te şiirin ilk defa okunduğu 1 Mart celsesine Mustafa Kemal Paşa, resmen kabul olunduğu 12 Mart celsesine ise şiiri Meclis'te seslendiren şair ve yazar Hamdullah Suphi Tanrıöver başkanlık etmişlerdir. Son toplantıda, Mustafa Kemal Paşa'nın da Meclis'teki herkes gibi, büyük bir heyecan içinde, ön sırada ve ayakta alkışlayarak şiiri dinlediği tarihlerde kayıtlıdır. Sonraki günlerde beste çalışmaları yapıldığı sırada, Mustafa Kemal Paşa, "Marş'ın en beğendiği yerinin: *Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet; Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl...* mısraları olduğunu" söylemiştir.

MISIR'DA

İstiklâl Savaşı kazanıldıktan sonra Birinci Meclis'in kapanması üzerine İstanbul'a dönen Mehmed Âkif, 1923 ve 1924 yıllarının kış aylarını, yakın dostu Abbas Halim Paşa'nın davetlisi olarak Kahire'de geçirdikten sonra, Türkiye'deki siyasi gelişmeler yüzünden, 1925 yılı sonundan itibaren temelli olarak Mısır'da kalmaya mecbur olmuş ve ağır şekilde hastalanarak sevgili yurduna döneceği 17 Haziran 1936 tarihine kadar, on buçuk sene orada oturmuştur..

KUR'ÂN TERCÜMESİ

Mehmed Âkif Bey'in gurbet hayatı boyunca üzerinde çalışıp bitirdiği "Kur'ân-ı Kerim Meâlî"nin hikâyesi de, şairimizin dertlerle dolu hayatının, acıklı sonla biten bir başka safhası olmuştur: İkinci devre Millet Meclisi'nde, Diyanet İşleri Başkanlığı adına Kur'ân'ın, Türkçe meâl (tercüme) ve tefsirinin (açıklamasının) yapılması için karar alınmıştı. Meâl'in yapılması vazifesi, herkesin müşterek arzusu ile Âkif Bey'e verilmek isteniyordu.. Tefsir'i ise – büyük din bilgini - Elmalılı Hamdi Efendi yapacaktı.

Âkif Bey, çok mes'uliyetli bulduğu ve çekindiği bu işi, âlim arkadaşlarının ısrarları ile kabul etti ve yıllar süren çok dikkatli bir çalışma ile tamamladı. Ancak 1930'lu yıllarda başlatılan "Dinde Reform" hareketi sırasında Ezan'ın aslının yasaklanması

ve Kur'ân'ın da namazlarda tercümesinin okutulacağı haberleri üzerine, kendi çalışmasının, doğru bulmadığı bu uygulama için kullanılacağından endişe ederek, Meâl'i Türkiye'ye göndermedi.

Türkçe konuşan müslümanlar için hem din, hem de lisan bakımından çok kıymetli olan ve zamanın en iyi Türkçe ve Arapça bilen, samimi bir müslüman yazarı tarafından ortaya çıkarılmış olan bu eser, ne yazık ki 1961 yılında yakılıp yok edilmiştir. (Meâl'in 2012'de bulunan ve yayınlanan kısmı için bkz. "Eserleri" bölümü.)

ÇOK SIKINTI ÇEKTİ

Mehmed Âkif'in hayatı, dinî, millî ve vatanî dertlere üzülmemesinin yanında, maddî olarak da sıkıntı içinde geçmişti. Daha onbeş yaşında iken, çok sevdiği babasının vefatı, arkasından iki kere evlerinin yanması ve az bir gelirle yoksul kalmaları, gençliğinin mahrumiyet içinde geçmesine sebep olmuştur.

Sonraki yıllarda ise, hür düşünceli ve daima doğru bildiğini söyleyen bir fikir adamı oluşu ve hiçbir topluluk veya partiye katılmamış olması, onu her çeşitten iktidarlar için "sakıncalı" hâle getirmiş ve daima büyük zorluklar içinde bırakmıştır. Dergisi, iktidardaki partiler tarafından defalarca, uzun sürelerle kapatılmıştır. Üniversitedeki hocalığından ayrılması da, dergisinde tenkit ettiği politikacıların baskısı ile olmuştur.

Mehmed Âkif, Kahire'deki on buçuk yıllık ikâmeti sırasında da, eşinin hiç geçmeyen nefes darlığına ve asabî bir hastalığa tutulmuş olması, çocuklarının başıboş kalması ve maddî imkânsızlıklar yüzünden çok sıkıntı çekmiştir.

Gerek milletvekilliği, gerek memuriyetleri ve gerekse Millî Marş şairi veya "Safâhat" gibi bir millî destan ve kültürümüz için bir eser-i muazzamın sahibi oluşu sebebiyle defalarca hak ettiği emekli maaşının – ne yazık ki - kendisinden esirgenmesi de buna sebep olmuştur. Açıkçası, milletimizin bu büyük değeri, terk edilmiş; en olgun ve en verimli çağında, âdeta çöllere gömülmüş, yazmayı düşündüğü birçok eserden millî edebiyatımız ve fikir dünyamız mahrum kalmıştır.

ANTAKYA'DA

Kahire'de 1935 yılında rahatsızlığı artan Âkif, hava değişimi için Temmuz ayında Lübnan'ın "Dağ" bölgesine gitti. Sûku'l-Garb köyünde bir otele yerleştirildi. Ağustos başında ise, vefâkâr eski dostlarının kendisini davet etmesi üzerine, Antakya'ya geldi.

Antakya o sırada henüz Fransız idaresinde bulunuyordu. Âsi nehri kıyısında gençlerle dolaşırken "Antakya'yı nasıl buldunuz?" diye sorulunca, "...Havada bir ağırlık var" diyerek, "Vîrânelerin yaşısı baykuşlara döndüm" diye başlayan meşhur kıtasını söylemişti. (Bkz. "Ek")

HASTALIĞI, ÖLÜMÜ VE MEZARI

Mehmed Âkif, Mısır'da uzun müddet kalan yabancılardan tutuldukları "siroz" hastalığına yakalanmıştı. Durumunun ağırlaşması üzerine, 17 Haziran 1936'da İstanbul'a döndü.

İstanbul'da yine Abbas ve Said Halim Paşa ailelerinin yardımıyla tedavi olunmuşsa da şifa bulamayarak 27 Aralık 1936 tarihinde vefat etti. Hastalığında da resmî bir alâka görmeyen İstiklâl Şairi'nin cenazesi, tutulan birkaç hamal tarafından, çıplak bir tabutla Beyazid Camii'ne getirilmiş; ancak vefatını duyan ve ağlayarak koşup gelen üniversiteli gençler tarafından bayrağa ve Kâbe örtüsüne sarılarak, etrafında nöbete durulmuştur.

Namazdan sonra mezarlığa kadar tabutu omuzlarda götürülen bu büyük insan ve büyük müslümanın na'sı, kefenin üzerine bayrak sarılarak ve "İstiklâl Marşı" okunarak kabrine konulmuştur.

Kabri – bugün - Edirnekapısı'ndaki "Şehidlik"te "Mehmed Âkif Ersoy Meydanı"ndadır.

SEVİLEN MİLLET BÜYÜĞÜ

Merhumun doğduğu evin yerinde (Sarıgül, Bâlî Paşa caddesi, no.63-3) bulunan Barcın Apartmanı'nın ve vefat ettiği yer olan Mısır Apartmanı'nın cephelerine, 1999 yılında, MÜ İlâhiyat Fakültesi Vakfı "Mehmed Âkif Araştırmaları Merkezi"nin teşebbüsü ve mahallî belediyelerin işbirliğiyle, birer levha çakılmıştır.

Safahat, bugün – temel dinî kitaplarımızdan sonra – Türkiye’de en çok ve hiç kesilmeden basılan, yayılan ve okunan bir eser olduğu gibi, Âkif merhum da her sene artan bir sevgi ve saygı ile milletçe benimsenmekte ve saygıyla anılmaktadır. Hakkında birçok yazılar, kitaplar yazılmakta ve araştırmalar yapılmakta, şahsının ve millete hizmet için gösterdiği yolun değeri, her gün daha fazla anlaşılmaktadır.

Ne mutlu o millete ki, içinden çıkan ve onun için kendisini feda edercesine çalışan büyük evlatlarının kıymetini bilir ve onlardan istifade ile, millî varlığını yükseltir ve devam ettirir.